DOI: https://10.5281/zenodo.17664538

PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURINING MAQSADI VA VAZIFALARI

Quvondiqov Shamshodjon Husniddin o‘g‘li
Profi University Navoiy filiali
Boshlang‘ich ta’lim mutaxasislik fanlari o‘qituvchisi
shamshodquvondiqov94@gmail.com

Xakimova Madina Muzaffarovna
Profi University Navoiy filiali
“Boshlang‘ich ta’lim” kunduzigi ta’lim yo‘nalishi 2- kurs talabasi
hakimovamadina999@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) xalqaro baholash dasturining mazmuni, maqsadi hamda asosiy vazifalari yoritilgan. Tadqiqotning bosh maqsadi — boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligi darajasini aniqlash, matnni tushunish, tahlil qilish va baholash qobiliyatlarini xalqaro miqyosda solishtirishdan iborat. Maqolada PIRLS dasturining ta’lim sifatini oshirishdagi o‘rni, o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligiga ta’siri hamda o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekiston ta’lim tizimida PIRLS tadqiqotining amaliy ahamiyati va uni amalga oshirishda qo‘llaniladigan ilmiy-metodik yondashuvlar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: *PIRLS, xalqaro baholash dasturi, o‘qish savodxonligi, boshlang‘ich ta’lim, matnni tushunish, ta’lim sifati, baholash tizimi, metodik tayyorgarlik, o‘quvchi faoliyati, ta’lim natijalari.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются содержание, цель и основные задачи международной программы оценки PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study). Основной целью исследования является определение уровня грамотности чтения учащихся начальной школы, сравнение их способностей понимать, анализировать и оценивать текст в международном масштабе. В статье анализируется роль программы PIRLS в повышении качества образования, ее влияние на методическую подготовку учителей и ее значение в развитии интереса учащихся к чтению. Также рассматривается практическое значение исследования PIRLS в системе образования Узбекистана и научно-методические подходы, используемые при его реализации.

Ключевые слова: *PIRLS, международная программа оценки, грамотность чтения, начальное образование, понимание текста, качество образования, система оценки, методическая подготовка, активность учащихся, образовательные результаты.*

ABSTRACT

This article discusses the content, goals, and main objectives of the PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) international assessment program. The primary purpose of the study is to evaluate the reading literacy level of primary school students, including their ability to comprehend, analyze, and evaluate texts, as well as to compare these skills on an international scale. The article highlights the role of PIRLS in improving the quality of education, its impact on teachers’ methodological preparedness, and its importance in developing students’ interest in reading. Additionally, the practical significance of the PIRLS study in the context of

Uzbekistan's education system and the scientific-methodological approaches applied during its implementation are analyzed.

Keywords: *PIRLS, international assessment program, reading literacy, primary education, text comprehension, education quality, evaluation system, methodological preparation, student activity, learning outcomes.*

Bugungi kunda ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga joriy etish O'zbekiston taraqqiyotining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu boisdan mamlakatimizda ta'lim tizimini xalqaro baholash dasturlari talablariga moslashtirish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: "Yangi O'zbekistonni barpo etish yo'lida eng muhim vazifamiz — bu yoshlarimizni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, mustaqil fikrlaydigan, intellektual salohiyatli shaxslar etib tarbiyalashdir."

Mazkur fikrlar ta'lim tizimini jahon miqyosidagi baholash dasturlari orqali rivojlantirish, o'quvchilarning bilim va savodxonlik darajasini xalqaro standartlar asosida aniqlash zaruratini ko'rsatadi.

Shu maqsadda PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) dasturi o'qish savodxonligini baholashga yo'naltirilgan eng nufuzli xalqaro tadqiqotlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu dastur boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnni tushunish, tahlil qilish, umumlashtirish va baholash ko'nikmalarini aniqlash orqali mamlakatlarda boshlang'ich ta'lim sifatini o'lchash imkonini beradi.

PIRLS baholash dasturining O'zbekiston ta'lim tizimidagi joriy etilishi o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini kuchaytirish, o'quv dasturlarini takomillashtirish hamda o'qish madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, bu xalqaro dastur natijalari orqali mamlakatimiz ta'lim tizimi jahon miqyosida o'z o'rnini mustahkamlab, ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarish imkoniyatini yaratadi.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) – bu xalqaro miqyosda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligini baholashga qaratilgan yirik tadqiqot bo‘lib, u 5 yilda bir marta o‘tkaziladi. Dastur 2001-yildan boshlab IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) tomonidan amalga oshirib kelinadi.

PIRLS dasturining asosiy maqsadi – 4-sinf o‘quvchilarining o‘qish va matnni tushunish darajasini aniqlash, ularning o‘qishga bo‘lgan munosabati, qiziqishi va o‘qish madaniyatini shakllantirishda ta’lim sifati va muhitining ta’sirini o‘rganishdan iborat.

Ushbu tadqiqotda o‘quvchilarga turli janrdagi (badiiy va axborotli) matnlar taqdim etiladi. Savollar esa matnni to‘liq tushunish, tahlil qilish, asosiy g‘oyani anglash va xulosa chiqarish kabi kognitiv ko‘nikmalarni o‘lchashga qaratilgan.

PIRLS dasturining umumiy maqsadi – o‘quvchilarning o‘qish savodxonligini xalqaro darajada aniqlash orqali ta’lim sifatini oshirish va o‘quv jarayonini takomillashtirishdir. Shu bilan birga, dastur quyidagi aniq maqsadlarga ega:

o‘quvchilarning o‘qish savodxonligi darajasini xalqaro miqyosda taqqoslash;

o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan munosabati, motivatsiyasi va qiziqishini aniqlash;

o‘qituvchilarning dars o‘tish usullari, o‘quv dasturlari va o‘quv muhiti ta’sirini tahlil qilish;

turli davlatlarda boshlang‘ich ta’lim sifatini baholash va ularning ilg‘or tajribalarini umumlashtirish;

milliy ta’lim siyosatini takomillashtirish uchun dalillarga asoslangan ma’lumotlar bazasini yaratish.

PIRLS dasturining asosiy vazifalari

PIRLS dasturi o‘z oldiga qo‘ygan vazifalari orqali o‘qish savodxonligi jarayonini chuqur o‘rganishni maqsad qilgan. Uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. O‘quvchilarning o‘qish ko‘nikmalarini baholovchi xalqaro test topshiriqlarini ishlab chiqish;

2. O‘quvchilarning o‘qish jarayoniga ijobiy munosabatini shakllantirish uchun psixologik omillarni tahlil qilish;

3. O‘qituvchilar va ota-onalarning o‘quvchilarning o‘qish faoliyatiga ta’sirini o‘rganish;

4. Mamlakatlarda o‘qish savodxonligini oshirishga qaratilgan ilg‘or pedagogik tajribalarni aniqlash va tarqatish;

5. O‘quvchilarning o‘qish jarayoniga ta’sir etuvchi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy omillarni tahlil qilish.

4. PIRLS dasturining ta’lim jarayonidagi ahamiyati

PIRLS tadqiqotlari nafaqat o‘quvchilarning o‘qish darajasini o‘lchash, balki butun ta’lim tizimining samaradorligini tahlil qilishga yordam beradi. Ushbu dastur orqali olingan natijalar asosida:

o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi takomillashtiriladi;

o‘quv dasturlari va darsliklar yangilanadi;

ta’lim sifatini baholashning ilmiy asoslangan mezonlari yaratiladi;

o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va muloqot kompetensiyalari rivojlanadi.

O‘zbekiston ham PIRLS xalqaro baholash dasturida ishtirok etar ekan, o‘z ta’lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish va milliy o‘quv dasturlarini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Shu bois, PIRLS natijalari asosida o‘qituvchilar faoliyatini ilmiy asosda baholash va ularni metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash bugungi ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir.

Xalqaro baholash dasturlari, xususan, PIRLS tadqiqoti zamonaviy ta’lim tizimining sifat ko‘rsatkichlarini aniqlashda muhim o‘rin tutadi. Ushbu dastur o‘quvchilarning o‘qish savodxonligini, matnni tushunish va tahlil qilish qobiliyatlarini xalqaro mezonlar asosida o‘lchash imkonini beradi. PIRLS natijalari orqali mamlakatlarning ta’lim siyosati, o‘qituvchilar tayyorgarligi hamda o‘quv muhitining samaradorligi haqida aniq va ilmiy asoslangan ma’lumotlar olinadi.

O‘zbekistonning PIRLS dasturida ishtiroki boshlang‘ich ta’lim sifati, o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan munosabati va o‘qish madaniyatini rivojlantirishda yangi bosqichni boshlab berdi. Bu jarayon o‘qituvchilarning metodik mahoratini oshirish, darsliklarni takomillashtirish, o‘quv dasturlarini xalqaro talablar asosida yangilashga xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, PIRLS xalqaro baholash dasturi ta’lim tizimida sifatni boshqarish, o‘quv jarayonini tahlil qilish hamda global miqyosda raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash yo‘lida muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – 320 b.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. PQ–3775-son, 12.06.2018-y.

3. IEA. PIRLS 2021 Assessment Framework. – Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement, 2020. – 180 p.

4. Ta’lim sifatini baholash bo‘yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi. PIRLS xalqaro tadqiqoti: metodika va baholash tizimi. – Toshkent, 2022. – 112 b.

5. Karimova N., Jo‘rayev S. Boshlang‘ich sinflarda o‘qish savodxonligini rivojlantirishda xalqaro tajriba // Boshlang‘ich ta’lim jurnali. – 2023. – №4. – B. 45–52.

6. Mullis, I.V.S., Martin, M.O. PIRLS 2021 Encyclopedia: Education Policy and Curriculum in Reading. – Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2022. – 250 p.